

учителів мистецтва. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Вип. 14. (2025). С. 91-96.

2. Коваль Т.В. Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка»): журнал*. 2022. № 2(2) 2022. С. 546-555.

3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL : <https://surl.lt/stplpp>

4. Мальов С.В. Практичні аспекти формування готовності майбутніх учителів до розвитку естетичної компетентності учнів молодшого шкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2025. Вип. 82. С. 169-176.

5. Тодосієнко Н.Л., Старовойт Л.В., Андрійців О.М. Роль інноваційних технологій в сучасній педагогіці мистецтва. *Збірник наукових праць «Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання»*. Том 2 № 5 (2025), С. 69-77.

6. Brovchak L. S., Likhitska L. M., Starovoit L.V., Todosiyenko N. L. (2020). Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. *Rezeknes Tehnologiji Akademija*. (Web of Science). Rezekne. Latvijas. Republika. С. 98-108. URL : <https://surl.li/nsarqu>

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вакарчук Олександра, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Науковий керівник: Колосова Олена, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

У сучасному суспільстві соціально-громадянська компетентність особистості набуває особливої значущості, оскільки вона забезпечує здатність людини активно й відповідально взаємодіяти з соціальним середовищем, усвідомлювати свої права й обов'язки, дотримуватися демократичних цінностей та брати участь у суспільному житті. Сформованість цієї компетентності сприяє розвитку соціальної відповідальності, толерантності, поваги до інших, готовності до співпраці та конструктивного розв'язання соціальних проблем [5]. В умовах глобалізаційних процесів, соціальних трансформацій і викликів сьогодення саме соціально-громадянська компетентність виступає важливим чинником успішної соціалізації особистості, її здатності до активної громадянської позиції та гармонійного співіснування в багатокультурному й демократичному суспільстві.

Проблема соціально-громадянської компетентності привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, які розглядають її як важливу складову особистісного розвитку та громадської активності індивіда. Так, зарубіжні дослідники аналізують роль соціально-громадянської компетентності як ключового елементу демократичної культури, що включає знання, цінності та навички для активної участі в суспільному житті [9, с. 1224]. Європейські стандарти світового освітнього простору також підкреслюють, що громадянська компетентність має стати невід'ємною складовою освіти впродовж життя для забезпечення рівних можливостей участі у демократичних процесах [10, с. 3]. Вітчизняні науковці визначають соціально-громадянську компетентність як інтегративну якість, що включає здатність усвідомлювати власні права та обов'язки, толерантно взаємодіяти з іншими, приймати відповідальні рішення та реалізовувати соціальні ролі в різних життєвих ситуаціях [4, с. 42]. У контексті дошкільної освіти актуальність цієї компетентності підкреслюється з позиції чинника психологічної адаптації дітей, формування цінностей, ставлень і соціальних навичок, необхідних для подальшої соціалізації [2, с. 74; 8, с. 113]. Інші дослідження наголошують на важливості цілеспрямованої педагогічної

підтримки формування громадянської активності у дітей з раннього віку, що передбачає відповідні змістові, технологічні та методичні рішення в освітньому процесі [7, с. 128; 3, с. 16].

У науковому дискурсі поняття «компетентність» трактується як інтегрована характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації та здатність застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях [6]. Вчені наголошують, що компетентність не зводиться лише до суми засвоєних знань, а передбачає готовність особистості до відповідальної діяльності, самостійного прийняття рішень і соціальної взаємодії. У цьому контексті соціально-громадянська компетентність розглядається як складова ключових компетентностей, що відображає здатність особистості ефективно функціонувати в суспільстві, дотримуватися соціальних норм і цінностей, усвідомлювати свої права та обов'язки, проявляти громадянську активність і соціальну відповідальність. Дослідники підкреслюють, що соціально-громадянська компетентність має інтегративний характер і охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, формування яких розпочинається ще в дошкільному віці та є важливою умовою успішної соціалізації дитини.

На нашу думку, соціально-громадянська компетентність старших дошкільників є здатністю дитини орієнтуватися в соціальному середовищі, взаємодіяти з однолітками та дорослими, дотримуватися правил спільного життя, виявляти повагу до інших, а також усвідомлювати елементарні соціальні ролі.

Соціально-громадянська компетентність старшого дошкільника має багатокомпонентну структуру. Так, когнітивний компонент передбачає елементарні уявлення дитини про соціальне оточення, сім'ю, заклад дошкільної освіти, рідний край, державу, символи, правила співжиття, права й обов'язки людини, доступні їй віковому розумінню. Емоційно-ціннісний компонент виявляється у формуванні позитивного ставлення до інших людей, почуття емпатії, поваги, відповідальності, справедливості, а також у прийнятті

соціальних і громадянських цінностей, таких як взаємодопомога, толерантність, любов до Батьківщини. Поведінковий компонент охоплює здатність дитини діяти відповідно до соціальних норм і моральних правил, співпрацювати з однолітками та дорослими, брати участь у спільній діяльності, виявляти ініціативу, самостійність і відповідальність у повсякденних життєвих ситуаціях. Взаємодія зазначених компонентів забезпечує цілісний розвиток соціально-громадянської компетентності старшого дошкільника та створює підґрунтя для його подальшої успішної соціалізації [1].

Формування соціально-громадянської компетентності безпосередньо впливає на розвиток самосвідомості старших дошкільників. Дитина починає усвідомлювати себе як члена групи, розуміти значення власних вчинків та їх наслідків для інших. Це також сприяє розвитку відповідальності, саморегуляції та позитивної самооцінки. Соціально-громадянська компетентність також визначає рівень емоційного розвитку дитини. Уміння співпереживати, розуміти почуття інших, контролювати власні емоції є важливими показниками особистісної зрілості. Крім того, сформовані соціальні навички полегшують адаптацію дитини до нових умов, зокрема переходу до шкільного навчання [5].

Ефективне формування соціально-громадянської компетентності старших дошкільників можливе за умови цілеспрямованої педагогічної діяльності. Важливу роль відіграє створення доброзичливого, безпечного освітнього середовища, використання ігрових, проблемних та комунікативних ситуацій, залучення дітей до спільної діяльності, що потребує співпраці, особистісно-орієнтована позиція вихователя, який виступає зразком соціально прийнятної поведінки. Адже педагог має не лише контролювати та впливати на поведінку дітей, а й допомагати їм усвідомлювати причини та наслідки власних дій, формувати моральні орієнтири.

Таким чином, соціально-громадянська компетентність є важливим чинником особистісного розвитку старших дошкільників, оскільки забезпечує формування соціально значущих якостей, необхідних для успішної соціалізації. Вона сприяє розвитку самосвідомості, емоційної сфери, соціальної поведінки та

готовності дитини до життя в суспільстві. Цілеспрямована педагогічна робота з формування соціально-громадянської компетентності старшого дошкільника в умовах закладу дошкільної освіти є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Київ. Міністерство освіти і науки України. 2021. 37 с. URL : <https://surl.li/bpgcvp>
2. Вознюк А. А. Соціально-громадянська компетентність у парадигмі сучасної дошкільної освіти: актуальність та зміст проблеми. *АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ. СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»*, (3), 2023. № 3. С. 72-78. URL : <https://surl.li/fsswgp>
3. Демчук Т. М. Громадянська освіта: міждисциплінарність у становленні категорії. *Empirio 1. №2. 2024. С. 14-24.*
4. Жадан І. В. Громадянська компетентність: компоненти, моделі, показники та індикатори. Київ. Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України. 2022. 224 с.
5. Колосова О.В. Формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 3-5 квітня 2013.)*. за ред. Г.С.Тарасенко. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця. ТОВ «Нілан ЛТД». 2013. Вип.2. С. 162-166.
6. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: теоретичні засади. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2. С. 15-24.
7. Саяпіна С. Формування громадянської компетентності в майбутніх вихователів у процесі фахової підготовки. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 2 (108). 2025. С. 127-136.

8. Шевчук А. С. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах закладу освіти. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 178. С. 112-117.

9. Diković M., Zečević M. Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic Research-Ekonomska istraživanja*. 2020. Vol. 33(1). P. 1222-1239.

10. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*. 2006. 18 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Дороган Марина, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Науковий керівник – Волошина О., докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Сучасний етап розвитку української освіти позначений інтенсивними трансформаціями, спрямованими на утвердження принципів гуманізації та всебічного забезпечення прав кожної дитини на якісну освіту. Важливе місце у цих процесах посідає інклюзивна освіта, що ґрунтується на ідеї доступності навчання та виховання для учнів з особливими освітніми потребами (ООП) у закладах загальної середньої освіти. Одним із ключових чинників ефективності інклюзивного навчання є формування толерантного ставлення молодших школярів до однолітків з особливими освітніми потребами, оскільки саме атмосфера прийняття, взаємоповаги та підтримки забезпечує комфортне соціальне й особистісне становлення кожного учасника освітнього процесу.

Молодший шкільний вік є найкращим періодом для розвитку моральних якостей, емпатії, здатності до співпереживання й соціальної взаємодії. У цей